

Geografi og samfund

Hvilke grænser har ført til konflikter?

Lande og områder er i nogle tilfælde naturligt afgrænsede – enten i kraft af geografien, f.eks. i form en flod, der skiller to områder fra hinanden – eller igennem forskellige sprog eller dialekter. Men ofte er grænsedragningen ikke så klar eller oplagt, og mange konflikter og krige har da også drejet sig om netop grænsedragninger. Det var f.eks. tilfældet i den dansk-tyske krig i 1864, hvor Danmark og Tyskland var uenige om, hvor den dansk-tyske grænse skulle gå. Den danske regering mente, at Slesvig burde høre med til Danmark, og at grænsen derfor skulle trækkes ved floden Ejderen (se FaktaLink-artikel om Krigen i 1864).

Mange konflikter er også fortsat eller er blevet optrappet, når der er blevet trukket en grænse mellem 'os og dem'. Et eksempel er Jerntæppet under Den Kolde Krig, hvor verden var delt mellem de frie og demokratiske lande i vest og de kommunistiske lande i øst. Denne skarpt skårne grænse blev konkret manifesteret i Berlinmuren, som ikke blot splittede familier og venner, men også et helt land (se FaktaLink-artikel om Den Kolde Krig). Det var ikke en mur, der opstod naturligt ud af geografiske eller kulturelle omstændigheder, men på baggrund af politisk ideologi.

En anden, meget aktuel grænsedragning, som bestrides, er den statslige, religiøse og kulturelle grænse mellem Palæstina og Israel. Mens størstedelen af palæstinenserne er muslimer, er de fleste af israelerne jøder. Konflikten startede efter 2. Verdenskrig, hvor mange jøder rejste til Palæstina efter jødeudryddelserne i Europa. Det daværende FN tilbød jøder og arabere en fordelingsplan for Palæstina – en fordeling, som araberne ikke var tilfredse med. Der har siden været voldelige konflikter mellem de to folkeslag, og i 2002 resulterede det i, at Israel i et forsøg på at sikre den israelske befolkning, begyndte at opføre et såkaldt sikkerhedshegn, som i dag adskiller Israel og Vestbredden (se FaktaLink-artikel om Israel-Palæstina-konflikten).

Hvor går Europas grænser?

Det er svært at sige, præcis hvor Europas grænser går. Mod vest er Europa naturligt afgrænset af Atlanterhavet, mod nord af Det Arktiske Hav og mod syd af bl.a. Middelhavet. Mod øst er der dog ingen klart definerbar geografisk linje mellem Europa og Asien. Med oprettelsen af EU og særligt med udvidelsen af unionen i 00'erne er de europæiske grænser i høj grad blevet defineret af det politiske samarbejde i Europa. EU grænser nu op mod Rusland, Hviderusland og Ukraine i øst. Det bliver diskuteret at indlemme Tyrkiet som en sydøstlig grænsestat, men det har skabt en del debat, da nogle mener, at Tyrkiets kultur er uforenelig med europæiske værdier, bl.a. fordi Tyrkiets befolkning altovervejende består af muslimer. Tidligere har det dog været

almindeligt at tænke det nuværende Tyrkiet med til Europa, hvilket bl.a. ses af udtrykket 'Europas syge mand', som blev brugt om det smuldrende Osmannerriget i 1800-tallet. Se kort over EU på EU-Oplysningens hjemmeside (se kilder).

Hvilken rolle spiller grænser i og omkring EU?

I kraft af det omfattende samarbejde mellem EU-landene (bl.a. Schengen-aftalen) har borgere i EU været vant til at kunne bevæge sig frit over landegrænser, men med flygtningekrisen i 2015 har de enkelte EU-lande øget fokus på at kontrollere deres nationale grænser, og lande som Danmark, Sverige, Tyskland og Østrig har indført midlertidig grænsekontrol. Mange flygtninge er rejst ind i Europa fra Mellemøsten og Nordafrika (f.eks. via Grækenland og videre op igennem Europa), hvilket har fået mange europæiske lande til at sige, at der er grænser for, hvor mange flygtninge de kan og vil modtage (se FaktaLink-artiklen om Flygtninge).

Danmark indførte i januar 2016 stramninger af asyllovgivningen. De nye stramninger betyder bl.a. – ifølge en artikel på Altinget.dk (se kilder) – at familiesammenføringer bliver sværere at opnå, og at det bliver sværere at få permanent opholdstilladelse. Desuden omfatter stramningerne på området en meget kontroversiel beslutning om, at værdier over 10.000 kr. (penge eller smykker uden affektionsværdi) skal kunne tages fra flygtninge, når de ankommer til Danmark. Det er de blå partier og Socialdemokratiet, der har vedtaget stramningerne. Deres argument er, at eventuelle værdier skal være med til at dække udgifter i forbindelse med asylansøgernes ophold. Kritikere af den nye stramning har peget på, at den danske regering er på kant med menneskerettighederne (se kilder).

Grænsekontrollen er ikke kun et spørgsmål om politik, kultur og økonomi, men stiller også etiske spørgsmål om, hvilket ansvar man har over for mennesker, der ikke er danske statsborgere. Kan ansvaret for andre mennesker afgrænses af nationale og geografiske grænser?

Ud over flygtningeproblematikken har EU's åbne grænser også været debatteret i forhold til terror og grænseoverskridende kriminalitet. Nogle mener, at de åbne grænser inden for EU har givet mere kriminalitet i Danmark, og især østeuropæiske EU-borgere har haft ry for at rejse ind i landet for at begå kriminalitet. Omvendt mener andre, at der er tale om fordomme, og at de åbne grænser tværtimod samlet set er en stor fordel både økonomisk og kulturelt for Danmark. Det fremgår bl.a. af artiklen "Forsker: Rumænske kriminelle er ikke værre end danskerne" (se kilder).

Kultur, identitet og sprog

Hvilke grænser er der i sproget?

Sproglige grænser kan være mange ting. En sproglig grænse kan være en grænse mellem lande, hvor der blive talt forskellige sprog, men det kan også være grænser mellem forskellige landsdele, hvor borgerne taler forskellige dialekter. Sønderjysk og fynsk er således to dialekter af det danske sprog. Dialekterne og de klare grænser imellem dem er dog ved at erodere, mener sprogprofessor Tore Kristiansen ifølge artiklen "Farvel til dialekterne" (se kilder). Det skyldes blandt andet, at unge i mindre og mindre grad taler den dialekt, som hører til den egn, hvor de er vokset op. Grænserne mellem dialekterne udviskes ganske langsomt, og borgere i Danmark taler i stigende grad mere og mere ens, en afart af rigsdansk. Grænser mellem sprog ændres også, når vi i det danske sprog indoptager engelske låneord som f.eks. computer eller det nyere begreb 'selfie'. Sprog kan også være med til at overskride kulturelle grænser. Kan man tale fransk er det således lettere at begå sig, når man rejser til Paris, og det er almindeligt kendt, at franskmændene i højere grad accepterer én, når man taler deres modersmål.

Omvendt kan en gruppe af mennesker også bruge sproget for bevidst at afgrænse sig fra andre. Det er f.eks. tilfældet i Sønderjylland, hvor sproget er blevet brugt aktivt i identitetsskabelsen. Ifølge sprogforsker Tore Kristiansen i artiklen "Farvel til dialekterne" (se kilder) har sønderjyderne værnet om deres sprog for at beskytte deres kulturelle identitet, som flere gange i historien har været stærkt påvirket af Tyskland – bl.a. efter nederlaget i 1864, hvor Sønderjylland i flere årtier efterfølgende var en del af Tyskland. På den måde lægger man igennem sproget afstand til 'de andre' og skaber en stærkere identitet.

Afstand kan også skabes igennem sproget, uden at det er bevidst. Det er eksempelvis argumentet i artiklen "Sproget sætter grænserne for politikken" (se kilder), som handler om, hvordan den politiske samtale er ved at dø ud på grund af mediernes sprogbrug. Når journalister altid beder politikerne om at være konkrete i deres udtalelser, fortrænges alt det abstrakte, der ligger til grund for politik: ideologi, refleksion og moral, lyder argumentet i artiklen. På den måde er journalisternes sprogbrug med til at sætte grænser for, hvad man kan tale om.

Grænser i sproget kan også handle om, hvad der er acceptabelt at sige i en given social situation. Når man befinder sig i en social eller kulturel situation, som er fremmed for én, vil man oftere risikere at sige noget forkert, end hvis når man taler med en gammel ven. Kultur og grænserne for, hvad man kan sige, har også været diskuteret meget i forbindelse med den såkaldte Muhammed- eller karikaturkrise og den efterfølgende debat om ytringsfrihed. Der har været to dominerende synspunkter i debatten: Nogle

mener, at man ikke bør begrænse sine ytringer af hensyn til kultur og religion, mens andre mener, at der bør være en respektfuld tone over for andres religiøse og kulturelle ståsted

Hvad er kulturelle grænser?

Kulturelle grænser bliver synlige, når to mennesker fra hver deres kultur – måske fra hver deres land eller ligefrem fra to forskellige verdensdele – oplever, at de ikke umiddelbart kan forstå hinanden. Man taler også om kulturforskelle mellem mennesker, der kommer fra forskellige erhverv eller landsdele. Det kan altså godt være, at de taler det samme sprog, men kulturelt har de forskellige udgangspunkter.

I offentligheden bliver kulturelle grænser ofte debatteret i forbindelse med indvandring af mennesker fra markant anderledes lande og kulturer. Det får nogle politiske partier – særligt Dansk Folkeparti – til at kridte grænserne op for, hvad de mener, der er dansk. Et konkret eksempel er fra januar 2016, hvor byrådet i Randers Kommune med Dansk Folkeparti og Venstre i spidsen besluttede, at det skulle være obligatorisk for alle kommunens daginstitutioner at servere mad tilberedt med svinekød. Det skulle ske for at signalere, at man ikke lå under for muslimsk skik og brug, idet det ifølge islam ikke er tilladt at spise svinekød. Sagen bliver belyst i en artikel fra Aarhus Stiftstidende (se kilder).

Andre mener, at en sådan insisteren på at definere dansk kultur som et spørgsmål om at spise og servere bestemte fødevarer i de kommunale institutioner, skaber større kløfter til de mennesker, som man gerne vil integrere i samfundet, og at det derfor slet ikke gavner. Den tyske filosof Hans-Georg Gadamer skrev i 1960 "Sandhed og metode", hvori han taler om 'horisontsammensmeltning'. Fordomme er ifølge Gadamer et vilkår for menneskets forståelse og tolkning af verden – menneskets forståelse af verden vil altid være farvet af den situation, som han eller hun befinder sig i. Begrebet 'horisontsammensmeltning' peger på den bevægelse, der sker, når to mennesker med hver deres forståelseshorisont står over for hinanden og erkender både deres ligheder og deres forskelle. Gadamers filosofi er beskrevet i artiklen "Ingen forståelse uden fordomme" (se kilder). Heri ligger en forståelse af, at kulturelle grænser måske kun kan overskrides ved, at man erkender grænsen, men samtidig ser ligheden mellem mennesker på tværs af kulturer.